

“Vua” cổ vật của người Thái

“Đam mê là một chuyện nhưng hơn tất cả là mình muốn người đương thời và thế hệ sau biết về nguồn cội của cha ông và đó cũng là món quà để tặng vợ”, anh Kiên mở đầu câu chuyện về việc thành lập “bảo tàng” của mình giữa núi rừng Tây Bắc.

GIA TÀI HON 1000 CỔ VẬT

Đến xóm Mỏ, Chiềng Châu (Mai Châu, Hòa Bình) hỏi nhà anh Kiều Văn Kiên (sinh năm 1977), bà con nơi đây chẳng ai là không biết. Mới ngoài 30 tuổi, Kiều Văn Kiên đã lập hẳn một “bảo tàng” văn hóa có một không hai của người Thái với hàng nghìn hiện vật (trong đó đa phần là cổ vật quý giá) do chính anh lặn lội đi khắp các vùng miền suu tầm.

Nói về gia tài mà anh cất công suu tầm, anh Kiên cho biết hiện giờ đã có trong tay trên 1000 cổ vật. Trong số đó, quý hiếm nhất là hơn chục cuốn sách chữ Thái (đặc biệt là 03 cuốn gia phả của dòng tộc người Thái cách đây trên 200 năm). Những cuốn gia phả này đã ố vàng theo thời gian, giấy đã sờn hết, nhiều chữ trong đó bị mờ không còn đọc được nữa. Khi lần đầu nhìn thấy, anh Kiên không khỏi bất ngờ vì chữ viết rất lạ nhưng không hiểu gì. Bỏ tiền mua và đem những cuốn sách đó về nhờ các cụ cao tuổi trong bản dịch cho thì anh mới biết trong cuốn sách cũ tưởng chừng như vứt đi ấy là những bài thuốc gia truyền hay những câu về, bài hát của người Thái.

Ngoài ra còn phải kể đến bộ sưu tập đồ sành, sứ với hàng trăm chiếc bát, đĩa, ấm chén. Trong bộ sưu tập này, anh Kiên cho biết có giá trị nhất phải kể đến những chiếc bát sứ mà theo nhiều người sành chơi cổ vật nó có xuất xứ từ thời nhà Lý. Hiện giờ, anh đang chờ bên ngành khảo cổ thẩm định. Kỳ công nhất và cũng có giá trị không kém là chuyện anh có được chiếc sanh đồng bốn quai tay xoắn nặng 30kg với tuổi đời khoảng 300 -400 năm. Theo anh Kiên, đây là hiện vật thể hiện tinh công đồng rất cao và nó thường được dùng để nấu nướng trong các dịp lễ hội, đình đám của người Thái. “Để có được nó, cách đây 5 năm về trước, mình phải nhiều lần đến nhà một người Thái đang định bán chiếc sanh đồng gia truyền về dưới xuôi và mình phải thuyết phục họ rằng mua để lưu giữ chứ không phải để thương mại. Nếu không vì hoàn cảnh khó khăn phải tha hương thì họ không bán đâu”, anh Kiên kể lại.

Hầu hết những cổ vật anh suu tập được là những dụng cụ gắn bó với sinh hoạt hàng ngày của người Thái xưa như: Bộ dụng cụ chế

● DUY NGỢI

biến lương thực gồm nôi, niêu com, bát, đĩa, mâm, đĩa, chum, bầu, cối xay đá. Bộ dụng cụ săn bắn hái lượm, gồm bẫy, nỏ, súng chi mai, nom, đàng, đó... Đèn đất, đèn soi, đèn đi tuần của quan lang thời trước; Bộ đồ cúng của thầy mo gồm áo làm phép, trống, chuông, lịch...

Bộ sưu tập nhạc cụ gồm khèn bè, kèn đăm ma, chiêng, công, trống, chập chóc, lẳng khằng trong ma chay, cưỡi hời. Bộ trang sức gồm dây xà tích, vòng bạc, hoa tai... Mỗi bộ sưu tập thường được anh bày biện, sắp xếp khoa học và có đánh số thứ tự giới thiệu bằng tiếng Việt và tiếng Anh. Những ai đặt chân đến đây nếu nhìn vào đó sẽ hiểu hơn về cuộc sống, về sự hình thành và phát triển của đồng bào Thái nơi núi rừng Tây Bắc.

“YÊU EM RỒI, ĐẤT CÙNG THẤY THÂN YẾU!”

Sau khi đưa khách tham quan “bảo tàng”, ngôi nhà nhỏ chén trà tại căn nhà sàn 2 tầng khang trang cũng chính là nơi trưng bày đồ vật của “bảo tàng” văn hóa Thái, anh Kiên nói về chuyện “bén duyên” với vùng đất Mai Châu

này. Kiên vốn là một chàng trai quê ở Thạch Thất, Hà Nội. Từ hồi còn học phổ thông, Kiên đã có niềm đam mê sưu tầm tiền cổ và luôn có sở thích được đi đây đi đó. Do vậy, cứ vào những ngày nghỉ, Kiên thường cùng bạn bè hoặc một mình xách ba lô ngao du đây đó và không biết từ bao giờ, vùng đất Mai Châu (Hòa Bình) đã trở nên thân thuộc với anh.

Trong một lần về thành phố Hòa Bình, Kiên tình cờ quen và yêu say đắm người con gái Thái tên là Hà Thị Lê (ở xã Xám Khòe, huyện Mai Châu, Hòa Bình) lúc đó đang học trung cấp y ở thành phố Hòa Bình. Yêu vợ, đam mê khám phá, Kiên đã quyết định gác bỏ cuộc sống của mình với vùng đất Mai Châu. Ngày đi làm, đêm về anh Kiên nhờ vợ dạy tiếng nói, chữ viết và tìm hiểu cuộc sống, phong tục, tập quán của người Thái để ứng xử với nhà vợ và sống với bà con làng bản cho đúng lễ nghĩa. Không chỉ vậy, anh còn rủ vợ đi vào các bản làng người Thái để học hỏi, tìm hiểu thêm và từ những chuyến đi đó, văn hóa Thái, cuộc

đến giờ; những vật dụng ấy anh có đi khắp nơi tìm cũng không thấy nữa.

Bao lần ngao du đây đó, săn tìm tiền cổ, anh Kiên chúng kiến vô số đồ cổ của các dân tộc bị những tay buôn thu mua để bán về xuôi rồi nhiều người dân trong các bản làng đã bán những vật dụng cũ cho đồng nát và vô tình trong số đó lại là những thứ đồ chứa đựng những giá trị văn hóa đặc sắc của người Thái. Hiểu được điều đó, Kiên nung nấu ý nghĩ sưu tập những cổ vật của người Thái. Từ đó, anh thường lui tới các bản làng vùng sâu, vùng xa tìm mua lại những đồ vật cũ, cổ của người Thái. Những chuyến đi luôn tiềm ẩn rủi ro vì đường xa xe máy bị thủng xăm, chết máy phải dắt bộ hàng mấy cây số hay cả ngày phải vượt rừng cả ngày đường, rồi những cơn mưa rừng phải dai dẳng, cướp bóc cũng không làm anh chùn bước. “Thời gian đầu, thấy anh ấy đi suốt ngày, lại tha linh kính rở rã, thúng mủng cũ kỹ về mình cứ nghĩ anh “có vấn đề” và thường trách: “Có chồng mà cũng như không!”

Son La và về tận vùng cao Thanh Hóa, Nghệ An để hiểu thêm, sưu tầm thêm hiện vật văn hóa người Thái ở các vùng miền.

GIỮ GIỮ CHO MUÔN ĐỜI SAU

Sau khoảng 10 năm lặn lội đi sưu tầm đồ vật cổ của người Thái, tới tháng 6 năm 2012, anh Kiên đã xin phép chính quyền địa phương và dựng nên “Điểm tham quan, trưng bày hiện vật, cổ vật văn hóa Thái Mai Châu” để làm nơi trưng bày, giới thiệu nền văn hóa dân tộc Thái cho mọi người cùng được biết, đồng thời cũng góp phần to lớn thúc đẩy du lịch ở Mai Châu, Hòa Bình. Hiện giờ, hằng ngày (nhất là dịp cuối tuần) “bảo tàng” của gia đình anh Kiên đón hàng chục đoàn khách trong và ngoài nước đến tham quan. Vừa là chủ “bảo tàng”, vợ chồng Kiên còn kiêm luôn nhiệm vụ là “hướng dẫn viên du lịch”. Khi có khách đến, Kiên thường vận chiếc áo thổ cẩm màu đỏ để giới thiệu văn hóa người Thái ở Mai Châu từ lịch sử hình thành, cuộc sống đến từng cổ

sống của người Thái đã “ngấm” vào máu thịt của anh lúc nào không hay.

Trong một lần đến chơi nhà một người trong bản, Kiên thấy những vật dụng hàng ngày để trên gác bếp của chủ nhà lạ mắt và xin được cầm xem. Vừa ngắm nghía, anh vừa hỏi gia chủ công dụng của từng đồ vật đã cũ và không khỏi tấm tắc khen. Biết anh thích chúng, người chủ nhà đã tặng luôn anh bộ “đồ cổ” của gia đình bao năm không dùng đến, nếu để chỉ thêm chật nhà. Không ngờ

nhưng sau khi biết được ý định bảo tồn văn hóa của dân tộc của chồng, mình càng thêm hạnh phúc và luôn ủng hộ anh ấy”, chị Lê, vợ anh bộc bạch.

Nghe nơi nào có cổ vật người Thái, anh lập tức lên đường. Anh mài miết đi, mài miết tìm với nỗi sợ “kê thù thời gian” sẽ làm hư hỏng, thất lạc đi những hiện vật mang giá trị tinh thần quan trọng, để rồi chúng không bao giờ tồn tại nữa. Không chỉ tìm hiểu văn hóa người Thái ở Mai Châu, anh Kiên một mình đi xe máy lên

vật. “Nếu đến Mai Châu mà chưa đến “bảo tàng” này thì coi như chưa biết gì về văn hóa người Thái Mai Châu”, anh Kiên khẳng định.

Trong thời gian tới, cùng với việc sưu tầm cổ vật văn hóa Thái, anh Kiên dự định mở lớp dạy chữ Thái miễn phí cho học sinh và thanh niên trên địa bàn, vì theo anh biết được chữ Thái thì mới hiểu tường tận được văn hóa người Thái Mai Châu.